

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Костадин Костадинов

професор в Институт по механика – БАН

**за дисертацията на Владимир Георгиев Манолов
на тема “Науковедски модел на интелигентно предприятие”
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
по научна специалност „Наукознание“**

1. Общо описание на представените материали.

За рецензиране е представена дисертация на тема “Науковедски модел на интелигентно предприятие” в обем от 176 страници, съдържаща увод, 3 глави, заключение, препоръки и списък на използваните източници. Библиографията съдържа 109 заглавия, от които 19 са интернет сайтове.

Представеният автореферат е в обем от 26 страници и отразява пълно и ясно дисертацията с основните анализи, тези и приноси на автора.

Във връзка с дисертацията са представени 4 научни публикации. Във всички публикации г-н Манолов е самостоятелен автор. Публикациите са по темата на дисертацията и са в областта на управление на знанието и неговото абсорбиране с цел генериране на иновации.

Представеният материал отговаря на изискванията за дисертация. Дисертационното изследване е според приетите стандарти: има ясно поставена цел, предмет и обект, методология. Изследователската теза е формулирана ясно, докторантът я е развил логически, използвайки адекватен изследователски апарат, резултатите са ясно дефинирани, анализът на получените резултати е критичен, направените изводи са адекватни на емпиричния материал от собственото изследване и са в рамките на изследователското поле на научната дисциплина – наукознание.

2. Актуалност на проблематиката

Актуалността на проблематиката от гледна точка на изследователите на иновативните процеси и на проблемите в областта на иновационната политика е извън съмнение. Представеният текст представлява задълбочено изследване на

малките и средни предприятия като обект и субект на иновационна активност. Той е подчертано науковедски, доколкото акцентът е върху знаниевия аспект на тази активност и в центъра на вниманието е потенциалът на интелигентното предприятие като източник, приложна точка и база знания за системни иновации.

Интелигентното предприятие, нов клас малки и средни предприятия, имащи съществена роля за иницирането и протичането на иновационните процеси, допринасящи за успешното функциониране на националната иновационна система; е актуално заради нуждата от обогатяване на съществуващи знания и приложение на научни резултати в практиката.

3. Структура на дисертационния труд. Анализ на научните постижения и приноси

Дисертационният труд се състои от увод, 3 глави и заключение, списък на цитирана литература. Посочени са приносните моменти по самооценка на докторанта. Главите на дисертацията са както следва:

- 1) Очертаване на концептуалното поле: основни понятия и модели, свързани с иновациите. Мястото на МСП в иновационната активност.
- 2) Модел на интелигентно МСП.
- 3) Иновативност и интелигентност на МСП в България. Анализ на емпирични резултати.

Уводът на дисертацията се състои от 13 страници, в които са изведени основните елементи на дисертацията – актуалност на проблема, теза, обект, предмет, метод, цели и задачи. Ясно са очертани и ограниченията, които авторът си поставя по отношение на обекта, предмета и използваната методология. Актуалността на изследователския проблем е представена компетентно, като през последните години този проблем се изследва както от позиция на науката, така и от позиция на средата за натрупване на научно и техническо знание от предприятия, спомагащи за протичането на иновационните процеси. Съществената роля на иновациите в съвременната икономика на знанието е добре обоснована, като ключово средство за постигането на икономически и социални успехи.

Предприятията, като двигатели на иновационните процеси в съвременната икономика трябва да разширят своя достъп до резултатите от научноизследователска и развойна дейност, които са основен идеен източник на иновациите. Г-н Манолов ясно извежда необходимостта съвременните

предприятията да развият собствен капацитет за ефективното усвояване на научните резултати и нещо повече - да са достатъчно „интелигентни“, за да ги доразвият, кумулират и използват творчески за постоянно иновиране в своите специфични дейностни сектори. Целта на изследването следва логически представената проблематика и е ясно формулирана – „разработване на науковедски модел на интелигентното предприемачество, реализиращо се в малко или средно предприятие“. Обект и предмет на изследването са ясно формулирани - МСП са обект на изследването, предмет са факторите, които обуславят интензивен и устойчив трансфер на знания в иновативни резултати в малките и средните предприятия.

Считам, че уводът на дисертацията напълно изпълнява функцията си да въведе читателя в проблематиката, разработвана в следващите глави на дисертацията.

В Първа глава са разгледани някои от основните понятия и концепции, свързани с разбиранията за смисъла на иновациите и за техните източниците, както и с моделите, върху които се базира формулирането на политиките спрямо тях. Състоянието на литературата и изследванията по темата, понятиен апарат и основни концепции са представени изчерпателно и компетентно. Представено е развитието на понятието за иновация и за видовете иновации, поредицата от модели на иновационните процеси от гледна точка на ролята на знанието като един от основните източници за тяхното инициране и протичане. Разгледан е системният подход при изследването на иновационните процеси в условията на съвременната икономика на знанието, който от своя страна поставя фокуса върху отделните политики, определящи взаимодействието между институции, интерактивните процеси при създаването на знание и неговото разпространение и приложение.

Дисертационния труд разглежда съществуващия набор от различни, но и допълващи се дефиниции и модели на националната иновационна система, допълнена от концепцията за иновационен капацитет и иновационна политика. В рамките на дефинираната национална иновационна система дисертантът акцентира върху съществената роля на малките и средните предприятия (МСП) за ефективното използване на знанията в създаването от тях продукти и услуги. Иновационната им активност до голяма степен е белег за равнището на абсорбционния капацитет на предприятието, на националната иновационна система и на националния иновационен капацитет. Очертаните съвременни социално-икономически условия в

първа глава, ясно дефинират централната роля на откритост и сътрудничество като фактор за успешно протичане на иновационния процес.

Първа глава завършва с 3 извода, които ясно открояват в исторически план разбирането за иновации, моделите на иновационните процеси и факторите влияещи върху тяхната динамика и успешност. Ролята на МСП е дефинирана като едни от най-важните икономически субекти с централна роля в националната и световна икономика и основният източник на предприемачески умения, иновации и заетост.

Първа глава се опира на солиден обем литература, с което докторантът показва добро познаване на литературата по темата на изследователския проблем, както и способност за анализиране и интерпретация на конкретни проявления.

Във **Втора глава** е развит моделът на интелигентното МСП. Извършено е теоретично очертаване на контекста чрез оценка на иновативния потенциал на МСП и бариерите за превръщането на знанието в икономическа дейност и резултати. Формулиран е науковедски модел на интелигентно предприятие.

Разработеният науковедски модел, се базира на лансираното вече близо две десетилетия и вече широко възприетото разбиране, че съвременната икономика може да се характеризира като „икономика, основана на знания“ или „знаниева икономика“ разбиране, при който дейността на МСП се разглежда като процес на преобразуване на знание (от неговото възприемане и осмисляне, до прилагането му с цел икономически интерес).

Науковедският модел на интелигентното иновативно предприятие е определен чрез ефективното (продуктивното) съчетаване на четири свои същностни характеристики – три организационни и една функционална. По-специално наличие на три същностни организационни характеристики (свойства) – висок абсорбционен капацитет, работещ иновативен бизнес модел и самообучаващ се капитал от знание, както и една същностна емерджентна функционална характеристика, резултираща от тяхното наличие – иновационна устойчивост. Г-н Манолов ясно се аргументира, че подобни организационни характеристики са присъщи в една или друга степен на всяко иновативно предприятие, но за разработеният в дисертацията модел на интелигентното предприятие се характеризира със специфичната проява и на поредица, верига от иновации, повечето от които са успешни от пазарна гледна точка. Функционалната характеристика на моделът на интелигентното предприятие, иновационната устойчивост изразявана като поредица от регистрирани във времето иновационни факти, е онази характеристика на дадено МСП, която е най-удобно и

еднозначно да се свърже с измерими параметри, т.е. да служи за емпирично потвърдена аргументация за причисляване на дадено иновативно предприятие към класа на интелигентните.

Интелигентността на предприятието се изразява в успешното приложение на тези три организационни предимства (особености) за придобиването на характеристиката иновационна устойчивост, т.е. на способността на даденото предприятие нееднократно да идентифицира потребностите и да създаде нови продукти или услуги, които да са успешно реализирани на пазара. Именно тази функционална характеристика според автора на дисертацията превръща подобно предприятие в активен участник в непрестанната циркулация на знанието в иновационната система.

Втора глава завършва с 4 извода, от които откроявам 2:

1) обекта на дисертацията МСП са ясно разграничени от големите предприятия по отношение реализирането на иновации. МСП имат предимството на по-висока предприемаческа активност, динамика в креативността на предприятието, по-висока гъвкавост и бърза реакция към съществени промени в икономическата среда. За мен бе интересен и споделям изводът на автора, че основен капитал на съвременните МСП са интелектуалният и социалният капитал. В съвременния икономически контекст, реализирането на растеж от страна на дадено предприятие основно произлиза от увеличаването на продуктивността на знаниева работа, а повишаването на тази продуктивност представлява най-важния принос на управлението на предприятието. МСП, които генерират иновации, или иновативните предприятия са по-сложни в сравнение с традиционните - поради способността да идентифицират и да възприемат научно и технологично знание, превръщането на знанието в иновации, и в икономическа принадлежна стойност във всеки сектор от икономиката, което пряко е свързано с изследователския проблем за процеса на циркулация на знанието.

2) Интелигентността на предприятието според дисертационния текст се изразява в успешното използване на тези три свои организационни предимства (особености) за придобиването на характеристиката иновационна устойчивост, т.е. на способността на даденото предприятие нееднократно да идентифицира (както и да създава) някакви потребности и съответно, непрестанно да подобрява съществуващи продукти или услуги, или дори да създаде нови такива, които успешно да реализира на пазара.

В Трета глава са представени резултатите от две емпирични изследвания – анализ на публикувани изследователски и статистически данни и оригинално

изследване на състоянието на български МСП с активна иновационна дейност. В първата част е представен анализ на статистическите данни и вторичен анализ на предходни изследвания, които добре описват средата за функциониране на иновативни предприятия у нас. Направен е и сравнителен анализ на ситуацията за страните от ЕС. Използваният статистически материал е добре подбран и анализиран, което показва безспорно умение на докторанта да работи със статистическа информация.

Втората част съдържа данни, анализи и някои изводи от проведено от автора емпирично изследване върху характеристиките на пет български МСП с доказана активна иновативност. Данните са събрани с помощта на структурирано интервю, изградено на основата на представените в предишната глава елементи на науковедския модел на интелигентното иновативно предприятие. Основната цел на проведеното изследване е да се провери доколко на основата на разработената представа е възможно да се направят конкретни и аргументирани изводи относно проявите на интелигентност в иновативното представяне на МСП. При провеждането на изследването е използван методът на интервюирането на ключови за функционирането им личности – техните създатели и управители. Моделът на интелигентното иновативно предприятие е в основата на интерпретацията на отговорите на повечето въпроси - търсят се белези на проявата на основните организационни и функционални характеристики, които се предполага да са присъщи на подобно предприятие.

Направените изводи в трета глава са релевантни на изнесените данни и се отнасят към ключови за темата на дисертацията въпроси. Анализът на документацията на петте избрани по определени критерии български МСП показва тяхното състояние, проблеми и перспективи. Списъкът с въпроси за проведените интервюта е премислен и солиден, което прави самооценката на интервюираните за дейността в тяхното предприятие съществено информативна.

Резултатите, особено от оригиналното емпирично проучване, могат да дадат представа за това, как в практически (приложен) план може да се използват теоретичните концепции и резултати, свързани с модела на интелигентното МСП. Всъщност в Заключението на дисертацията е акцентирано на мястото на модела и насоките на неговото развитие, особено с оглед на практическото му приложение в изследването на иновативността на МСП, тяхната оценка и управлението и организацията на дейността им. Важен момент е и сравнението му със

съществуващи и широко прилагани методики за оценка на иновативното поведение и управление на МСП. Подчертано е, че моделът е теоретично основание за провеждане на експертна оценка на иновативността на дадено предприятие само по себе си.

В Заключението е очертано мястото на разработения модел сред някои съществуващи методики за анализ и за оценка на иновативността на предприятията. Подчертано е, че ако се върши на основата на модела, оценката придобива теоретично обоснован експертен характер, а не сравнителен. Авторът е представил също така и насоки за развитие на модела, както и възможности за неговото използване не само за изследователски и експертни нужди, но и за практиката на управление на иновационните процеси.

4. Критични бележки

При някои от цитиранията са допуснати леки небрежности. Не всички литературни източници са цитирани според изискванията за пълнота.

Публикациите на автора не са индексирани списания с импакт фактор.

5. Лични впечатления на рецензента за докторанта

Познавам докторанта Владимир Манолов от 2015 година от съвместната ни работа в МОН. Проявява се като усърден и последователен изследовател с изявена насоченост за експлоатация на резултатите от научните изследвания.

Заключение

Оценявам положително формулираните в дисертацията научни и приложни приноси. Нямам бележки към така формулирани приноси.

Считам, че докторантът е показал добро образователно и изследователско равнище, наличие на компетенции и експертиза в областта на иновационните МСП и иновационната политика.

Всичко изложено до тук убедено ми дава основанията да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди на Владимир Георгиев Манолов образователната и научна степен „доктор” по научна специалност „Наукознание”.

Дата 03.04.2017, София

Подпис